

om man vil; men Liberalisme, personlig Frihed, det er det ikke.

Men saa siger det ærede Medlem: Ja men de selvstændige Hjem, Husmandsbrugene, de selvstændige Forretninger i Byerne, dér har vi dog Liberalismen. Ja, lad os nu se lidt nærmere paa det. Disse selvstændige Husmandsbrug har vi jo alle været med til at oprette. Jeg og mit Parti har stemt for dem lige saa godt som det ærede Medlems Parti og alle andre Partier her i Tinget. Men hvor langt kommer vi i Retning af selvstændige Hjem derigennem, at vi ofrer nogle Millioner — jeg tror, det var 12 Mill. Kr. i nogle Aar — paa disse selvstændige Hjem? Vi skaber derved nogle selvstændige Hjem i Øjeblikket. Det er udmærket, men kan vi grundlægge et Samfund paa denne Ting? Det tror jeg ikke, allerede ikke af den Grund, at disse selvstændige Hjems Børn gaar til Byerne og bliver Arbejdere derinde, hvis vi ikke atter vil øse nye Millioner ud for at skabe dem selvstændige Hjem. Vejen til selvstændige Hjem maa være, at Hjemmene kan skaffe Børnene i Hjemmet ind i selvstændige Stillinger. De maa kunne lade dem uddanne, maa kunne skaffe dem ind i en Bedrift af en eller anden Art, saa de kan fortsætte den Selvstændighed, der er skabt af Forældrene. Men det kan de ikke; en Husmandsfamilie kan i Virkeligheden ikke opdrage sine Børn og faa dem uddannede saaledes, at de kan faa sat dem ind i en saadan selvstændig Stilling, som den selv er i. Det er altsaa ikke et System, man kan grunde en Fremtid paa. Det er en Nødhjælp, som vi maaske skal fortsætte med en Tid endnu, men det er ikke derigennem, man skaber selvstændige Hjem og Virksomheder. Saa vil det ærede Medlem maaske henvise til Byerhvervene; men hvad er der blevet tilbage af Selvstændighed inde i Byerne? Selvstændigheden er dér jo kun paa Papiret. Hvad er det for en Selvstændighed, der raader, hvor der sidder en Kaffehandler eller en Sæbehandler eller en Vinhandler eller en Tobakshandler? Hvori bestaar deres Selvstændighed? Deri, at der er et Firma i København, der udsender Varer til dem og samtidig sender dem en Faktura, hvor der staar ikke blot, hvad Varen koster, og at den skal betales kontant eller pr. 3 Maaneder, men tillige, at saa og saa meget maa du tage for den, ikke en Øre mere og heller ikke en Øre mindre for Resten. Du skal tage akkurat det samme, som er opgivet af Grossisten eller Fabrikanten.

Er det Selvstændighed? Hvor er Mandens Selvstændighed henne? Han har ikke Lov til at sælge, saaledes som han vil sælge. Ikke en Smule anderledes er det med de selvstændige Hjem. Hvor mange af disse selvstændige Hjem kan lade deres Børn uddanne saaledes, at de kan fortsætte i en selvstændig Stilling? Det er ikke ret mange. Og Resultatet er, at dette Spørgsmaal slet ikke er løst med det, man nu kalder selvstændige Hjem. Det er i Virkeligheden fuldstændig forfejlet som System betragtet. Som Nødhjælp kan man respektere det mere eller mindre. Men Fremtiden bygges ikke paa den Liberalisme, det ærede Medlem her staar og taler for: Fra den Centralisation, som organiserer Handel og Fabrikation og Storindustri, er der ingen Vej til Liberalismen. Men der er en Vej til Socialismen, for naar Kapitalismen er tilstrækkelig organiseret, saa maa man vælge enten at lade Kapitalismen, Trusten, Storkapitalisten, Koncernen af Fabrikker og Handelsvirksomheder og undertiden Skibsfart bestemme, hvad Prisen skal være, hvor meget de selv skal tjene, og under hvilke Vilkaar Forbrugeren maa faa Varerne, og hvor meget Detailhandlerne maa tjene, eller at lade Samfundet træde til og organisere baade Produktion og Handel. Naar det ærede Medlem forekaster mig en særlig doktrinær Socialisme, vil jeg sige, at jeg har ikke nogen Sinde taget Ordet for, at al Drift i det fremtidige socialistiske Samfund skulde være Stats- eller Kommunedrift. Jeg har tværtimod været blandt de første her i Landet, der har talt for, at Udviklingen maatte bestemme, hvorledes Driften i det fremtidige Samfund skulde være: noget kunde være Statsdrift, noget Kommunaldrift, andet kunde være kooperative Fortagender, hvorledes man nu kunde organisere det. Men det maatte Udviklingen bestemme, efterhaanden som den skred frem. Anderledes har jeg ikke set paa det og ser heller ikke nu. Den Udvikling maa vi naturligvis afvente, men den fører ikke til Liberalisme og absolut ikke til, at selvstændige Hjem kan overtage Virksomhederne, men til, at Virksomhederne maa organiseres paa den ene eller den anden Maade enten af Kapitalismen eller af Samfundet. Hvad der sker ude i Verden, tyder heller ikke paa, at det bliver Liberalismen, der sejrer. Se paa det, der ligger nærmest for. Den Dag, da det ærede Medlem Hr. Rode talte fra denne Plads, sagde han: Se til England; i England raader Liberalismen. Men den